

Fotó: Karnok Csaba

Homályban hagyott terepek

Bíró-Balogh Tamás irodalomtörténésszel
Darvasi Ferenc beszélget

Könyved „hőse” Kosztolányi. Egyrészt az ő dedikációiról, kapcsolatairól, szövegeinek keletkezéstörténetéről, egy elkerült sajtóperéről és egy irredenta antológia szerkesztéséről is olvashatunk a Műút-könyvek sorozatban megjelent kiadványban. Másrészt a középpontban az Új Nemzedék folyóiratnál töltött, 1919 és 1921 közötti időszak áll, amikor is Kosztolányi szerkesztette és írta a Pardonrovatot, mely hemzseg az antiszemita szólamoktól. Bíró-Balogh Tamás tanulmányaiból egy olyan kép rajzolódik ki az Esti Kornél szerzőjéről, mint aki ritkán döntött az elvei szerint, inkább az érdek, a praktikum irányította. A korszak más jelentős íróihoz képest mennyire kirívó példa az övé?

Kosztolányinál nem kibékíthetetlen ellentét, hogy elvek vagy érdekszerűen élte. Lengyel András kifejezésével élve Kosztolányit egész pályáján az úgynevezett kényszerű közösségi alkalmazkodás elve irányította: ő elsőd-

legesen modern költő akart lenni, és ezért tett kompromisszumokat, főként önmagával szemben. Hogy például nem igazán kedvelt minden szerkesztőt, akitől írásának közlését kérte, de mégis kapcsolatban voltak,

mert a fórum, a közösséghez való tartozás fontos volt neki. Ilyen példa számos akad minden időben, ma is.

Mit gondolsz, a pálfordulásai nélkül is képes lett volna megírni az éppen az identitás illékonyágáról, örökös átforgalmazásáról is tanúskodó nagy műveit (*Pacsirta, Édes Anna, Esti Kornél* stb.)?

A nagy törés az ő életében éppen az 1918–1920 közötti időszak, és ugyanekkor cezúra van az életműben is. Az egybeesés nem véletlen. A kései, de mondjuk inkább úgy, az érett Kosztolányi ekkor alakult ki, pontosabban ennek az időszaknak a következtében. Magyarán: ha ez nem lett volna, akkor nem írta volna meg regényeit, nem lenne a ma ismert érett novellisztikája, költészete. Még tovább sarkítva, paradox módon: ha nincs ez a morálisan elítélendő sza-

kasz az életében, akkor nem biztos, hogy ismernénk Kosztolányi nevét. Mert minden, az olvasók és az irodalomtörténet-írás szerint is jelentős műve ez után született meg.

A Mint aki a sínek közé esettben az életrajz és az életmű peremét, homályban lévő kérdéseit vizsgálod. Ezek felől a kérdések felől mi határozható meg az alkotói pálya lényegi kérdéseiről?

Jól látszik: van még mit kutatni Kosztolányinál. És leginkább az éppen ilyen, eddig – szándékoltan vagy más okok miatt – homályban lévő, homályban hagyott terepen. Például meg kell majd vizsgálni Kosztolányi és a politikai baloldal, mi több, akár a szélsőbal kapcsolatát is. De már a rész kutatások is mutatják: Kosztolányi mind az életét, mind az életművét az egyik legtudatosabban alakító író volt. Sőt, még a saját utóéletét is igyekezett formálni – előre.

Több tanulmányodban is szóba kerülnek a Pardonrovatba írott cikkek. Milyen módszerekkel azonosíthatók be ezekről a névtelen cikkekről, hogy biztosan Kosztolányi írta őket?

Nagyon röviden: Kosztolányi jó író volt, saját, jól felismerhető stílussal, és jellegzetes témákkal: általában az irodalomról, a művészetről, a kultúráról cikkezett. Ehhez értett, ezért fizették. A névtelen cikkeket beazonosító elsődleges intuíció mellett természetesen vannak más módszerek is, újabban

stíluselemző programok. Persze nagyon alaposan és körültekintően kell eljárni, a kevesebb több alapon: más névtelenül megjelent írását ne varrjuk Kosztolányi nyakába.

Függelékben közlöd Kosztolányinak a szintén az Új Nemzedékben megjelent A magyar irodalom és az ő irodalmuk című cikksorozatát, melyre te bukkantál rá kutatásaid során. Pontosan miről is ír itt Kosztolányi? Kezdjük azzal, hogy mit is kell értenünk azon: az „ő irodalmuk”?

Ez egy nyíltan antiszemita cikksorozat. Hét részből áll, és nagyon sarkítva arról szól, hogy a zsidók elnyomják a magyarokat: a zsidó írók, szerkesztők és irodalmi ügynökök nem hagyják érvényesülni a fiatal magyar tehetségeket. Közreadása előtt sokat vitatkoztunk erről a

cikksorozatról. Természetesen több Kosztolányi-kutató tagadja a szerzőség beazonosíthatóságát (melyről Lengyel András írt külön tanulmányt), mások elfogadják az érvelést.

A most megjelent könyved nem életrajz, inkább életrajzi adalékok együttese. Hosszabb távú céljaid között szerepel Kosztolányi-életrajz írása? Milyen munkáid vannak folyamatban? Milyen könyvvel jelentkezel következőleg?

Más irodalomtörténészekkel ellentétben én azt a nézetet vallom, hogy egy igazi írói életrajz csak akkor írható meg, ha minden forrás rendelkezésünkre áll.

Hogy írjunk összefoglaló munkát, ha még a nyomtatott életművet sem ismerjük? Nemhogy még az azt alakító hatásokat, az életrajz eseményeit és az alkotói pálya

alakulását. Ez, azt gondolom, majd valamikor a jövőben lesz csak lehetséges. De addig is van mit csinálni. Nemrég egybe-raktam a szegedi irodalommal foglalkozó dolgozataimat, *Az irodalom személyessége* címen, de alakul egy Kosztolányi-mikrofilológiával foglalkozó anyagom is. És ami még erősen foglalkoztat: Radnóti Miklós dedikációi.

Eddig közel ötszáz ajánlást sikerült egybegereblyézni, ezeket szeretném földolgozni és közreadni. Nem árulok el vele titkot: nagyon fontos és nagyon szép anyag.

